

Posudek diplomové práce

Marie Plačková: Duchovní péče v nemocnicích.

Dosavadní praxe, zkušenosti a očekávání na příkladu vybraných pražských nemocnic.

Širokou problematiku autorka třídí dle charakteru své práce: Nejprve pojednává problematiku z pozice teorie, ve druhé části uskutečňuje výzkum, jdoucí dvojím směrem – k pacientům na jedné straně a ke kaplanům na straně druhé.

Spíše teoretická část vychází z přesvědčení, že jednak je náš svět ovlivněn křesťanskou tradicí, která v péči o nemocné vidí důležitý prvek následování Ježíšova příkladu, jednak z antropologického předpokladu, že člověk jako „celistvá bytost“ má i svoji dimenzi „spirituální“ (13) Tento zdánlivě neproblematický vztah je v moderní době ovšem silně zproblematizován medicínským pokrokem: „z pečujícího modelu ... k modelu technologickému“ (10).

Plačková si však neklade za cíl popsat celé široké pole nemocniční duchovní péče (NDP), nýbrž poskytnout na základě určité sondy (v okruhu několika pražských nemocnic) podklady pro reflexi této služby v současnosti v porovnání s jejími začátky v letech devadesátých (11). Je to umožněno jednak tím, že řada aktérů je stále v této službě aktivní, jednak existuje řada (žel nevelká) tištěných materiálů, ale především výzkum provedený na katedře praktické teologie před patnácti lety tehdejší studentkou G. Horákovou–Lachmanovou.

Otázky, které se v dané oblasti obvykle řeší, jsou spojené s pojetím víry, náboženství, „duchovních potřeb“, spirituality. Diplomandka se tyto termíny pokouší roztrždit (je si vědoma toho, že jde v rámci její práce o pomocné kategorie), a to jak na základě teorií z oblasti antropologie, tak například z konkrétních textů z oblasti NDP. A zdá se, že tyto mnohdy neurčité pojmy skrývají při výrazných nevýhodách určitou výhodu. Pokoušejí se člověka vnímat jako komplexní, k budoucnosti a k okolí otevřenou, vztahovou bytost (často se objevují potřeby jako „hledání smyslu“ či otázky vztahu, viny, ospravedlnění atp.), bez ohledu na to, zda pacient je či není příslušník nějaké náboženské komunity. Na druhé straně si autorka v závěru této teoretické části klade kardinální otázku po specifiku křesťanské duchovní péče, resp. zda církev svou širokou otevřeností „neztrácí podstatu své služby“ (55). I s ohledem na postup další práce a závěry (viz str. 135nn) je možno toto téma doporučit k rozhovoru při obhajobách.

Celá polovina práce je věnována empirickému průzkumu, poslední čtvrtinu tvoří přílohy – jednak všechny důležité dokumenty z oblasti NDP, jednak dokumentace diplomové práce (dotazníky, přepis části rozhovorů atp.).

Nejprve se autorka věnuje dotazníkovému šetření mezi pacienty nemocnic. Domnívám se, že s velkým užitekem lze číst i o těžkostech a rozhodování, které tvorbu i distribuci dotazníků provázely. Například dobře ilustruje celou situaci NDP u nás líčení odmítání účasti na dotazníkovém šetření (59n). Je třeba počítat s předsudky, nesympatiemi atp. Zda tato skutečnost potvrzuje přesvědčení některých pastorů o tom, že osobní nouze (nemoc) nedožene každého automaticky k existenciálním životním otázkám, nebo dokonce k víře, ale někdy člověka naopak od nich odvede, může být rovněž tématem rozhovoru.

V každém případě lze doložit určité pozitivní výsledky (o duchovní službu je zájem, odpovídá na očekávání pacientů atp.), což dokládá svým způsobem kvalitu nemocničních duchovních. Na druhou stranu záporné odpovědi a výsledky (například otázka odmítnutí duchovní péče ze strany pacientů) mohou dobře posloužit ke zkvalitnění duchovních (i zdravotnicko-sociálních) služeb ve prospěch pacientů (například otázka soukromí a klidu, 109).

V další části autorka užívá kvalitativní metody výzkumu, a to v rozhovorech s duchovními a „účastníky pastorační péče“. Zde se lze dozvědět řadu užitečných informací o vedení rozhovoru, tématech, způsobech komunikace a vnějších okolnostech rozhovorů atp. Samozřejmě by bylo zajímavé se dozvědět více o stránce obsahové.

Samostatnou kapitolou by byla otázka vztahu k NDP ze strany nemocnic, resp. jejich zaměstnanců. Autorka naznačuje určité problémy (např. 130; 133n), jakkoli uvádí i zkušenosti velmi pozitivní (121). Snad to je jeden z důvodů, proč průzkum mezi personálem nebyl podniknut. Proč vlastně, jaká by zde byla očekávání, rizika, s čím se autorka nepřímo setkala a vyhodnocení této skutečnosti může být rovněž tématem rozhovoru.

Závěr není pouhým souhrnem či opakováním toho, co bylo řečeno, ale je skutečně pokusem o reflexi několika důležitých oblastí NDP. Pro teologa, ale i pro všechny ostatní, kteří působí v pastorační službě, jsou závěrečné poznámky neocenitelným vodítkem pro úvahy nad posláním a podobou duchovní péče. Na jedné straně se zdá, že křesťanské proprium sami duchovní rozměňují ve prospěch jakéhosi téměř populismu. Na druhé straně jde často o složitý vnitřní zápas, jak z pozice evangelia pomoci člověku v nouzi bez ohledu na jeho církevní příslušnost, ale s ohledem na jeho vlastní potřeby. Závěrečná věta, která navrhuje nemocniční péči, aby se přece jen v dané etapě vývoje zastavila a dala si čas na zamyšlení nad sebou samou (138), ukazuje, že autorka nechce podat hotové recepty, spíše klade svojí prací řadu otázek, na které je zcela nezbytné hledat odpovědi, nemá-li se křesťansky motivovaná duchovní péče stát pro společnost spíše zbytnou.

Práce je cenná z mnoha hledisek: jednak shromážděním množství relevantního materiálu k tématu, shromážděním řady dat, zmapováním situace v určité etapě rozvoje působení jedné ze složek duchovní péče. Je velmi dobrou ukázkou, jak kombinace kvalitativních a kvantitativních metod empirického bádání může teologii a vzdělávání budoucích pastorů přinést velmi důležité poznatky, které nejsou založené pouze v subjektivním nazírání více či méně vnímavých pastorů té či oné teologické nebo častěji psychoterapeutické školy. V neposlední řadě poskytuje tato práce metodiku (celou řadu metodických pokynů), které lze snad využít pro další bádání, jehož směr autorka sama naznačuje (např. 131 – výzkum situace mimo Prahu; ale také v oblasti pokusu formulace propria duchovní služby, vycházející z evangelia, v podmínkách multikulturní, sekularizované společnosti). Jinými slovy – pozitivem je otevřenost práce k dalšímu bádání, a to jak v oblasti samotných výzkumů, tak ovšem v oblasti teologické. Tato práce se neobejde, jak autorka dobře ukazuje, bez vzájemné komunikace s dalšími oblastmi a obory, jež mají v popisu práce péči o (zdraví) člověka. Může proto být otázkou, proč autorka alespoň náznakem nesáhla pro srovnání k literatuře či zkušenostem v zahraničí a vystačila si až na dvě nepatrné výjimky s literárními zdroji v češtině.

Ze své pozice nedokážu dost dobře zhodnotit metodiku a způsob provedení dotazníkového a kvalitativního šetření. Mám však za to, že Plačková prokázala schopnost pojmout danou problematiku velmi komplexně a zvládnout řadu badatelských metod. Nezůstává u prostého popisu, nýbrž klade i významné otázky, na které by bylo záhodno v teorii i praxi nemocniční duchovní péče hledat odpovědi.

Z hlediska formálního lze konstatovat, že pro takto obsáhlou práci (197 stran) s řadou příloh je nebývalé, jak málo „překlepů“ či prohřešků proti jazykovým standardům práce obsahuje. Rovněž grafickou úpravu lze v daných možnostech považovat za uspokojivou. Vyzdvihnout a ocenit je třeba i autorčin velmi aktivní přístup v nesnadném procesu vzniku předložené diplomové práce.

Práci doporučuji k obhajobě a hodnocení „A“.

Ladislav Beneš, Dr.
Katedra praktické teologie UK ETF

V Pardubicích 6. 9. 2013